Työehdot-osasto/Björkbacka

21.11.2023

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Kirjallinen kuulemispyyntönne 13.11.2023

K 17/2023 vp Ilmastovuosikertomus 2023

On erittäin tärkeää, että kansanedustajat ja siinä ohessa kansalaisyhteiskunta saavat ilmastolain mukaisesti vuosittain ajantasaista tietoa Suomen kasvihuonekaasupäästö- ja nielukehityksestä, arvion sekä politiikkatoimien riittävyydestä, että päästövähennystavoitteiden saavuttamisesta ja lisätoimien tarpeesta, kuten myös keskipitkän aikavälin ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmien tavoitteiden ja toimien toteutumisesta. Ilmastolaissa Suomen päästövähennystavoitteeksi on päätetty -60 % vuoteen 2030 mennessä, -80 % vuoteen 2040 mennessä ja -90 % pyrkien kuitenkin -95 % vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoden 1990 tasoon.

Maankäyttösektorin tavoitteet eivät täyty - lisätoimia tarvitaan

Suomen taakanjakosektorin ilmastosuunnitelmassa (KAISU) oletettiin, että maankäyttösektorilta voidaan kompensoida jouston muodossa maksimimäärä (0,45 Mt) vuosien 2021–2030 välisenä aikana. LULUCF-jouston käyttäminen edellyttää kuitenkin sitä, että Suomi ylittää sille asetetun maankäyttösektorin ilmastotavoitteen.

Nyt on käymässä päinvastoin. Maankäyttösektori ei ole ollut vuonna 2021 nettonielu lainkaan ja 2022 vuonnakin vain niukasti, joten joustojen käytön mahdollisuus on hyvin epätodennäköistä.

On selvää, että lisätoimia 2030 ja 2035 ilmastotavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan ja niitä pitäisi laittaa toimeen välittömästi. Siksi onkin valitettavaa, että Orpon hallitusohjelmassa osa vaikuttavista toimenpiteistä, hakkuiden rajoittaminen, on linjattu kokonaan toimien ulkopuolelle. Olisi esim. perusteltua päättää uusista, tehokkaista ja vaikuttavista metsänomistajille suunnatuista kompensaatiotoimista, joilla voisi lisätä luonnontilaisen metsän määrää ja nielua Suomessa.

Olisi myös ennakoitava hakkuumäärien muutosten vaikutusta paperi- ja kartonkitehtaiden sekä sahojen toimintaedellytyksiin ja työllisyyteen sekä käynnistettävä tarvittaessa työllisyyttä edistäviä toimia. Esimerkiksi Venäjään kohdistuvat pakotteet sekä paljolti metsäbiomassaan nojaavat teollisuuden vähähiilitiekartat vaikuttavat puupohjaisten raaka-aineiden tarpeeseen merkittävästi lähivuosina. BIOS-tutkimusyksikön laskelmien mukaan teollisuuden vähähiilitiekartat perustuvat huomattavasti suurempaan metsäbiomassan saatavuuteen kuin mitä Suomessa on hakattavissa kestävästi.

Lisätoimista päättäessä olisi myös tärkeää huomioida, että yksi hallitusohjelman korostama toimi, tuhkalannoitus, aiheuttaa Luontopaneelin mukaan ravinteikkaita, fosforipitoisia huuhtoumia, mitkä ovat riski vesiluonnon monimuotoisuudelle. Se edistää myös turpeen hajoamista, vaikka lisää myös hiilen sitoutumista puuhun. Lannoituksen ilmastovaikutuksen kannalta onkin ratkaisevaa, miten puustoa hyödynnetään ja kuinka pitkäikäisiin lopputuotteisiin puuraaka-aine käytetään (SOMPA-tutkimushanke).

Maankäyttöä koskevan strategioiden pohjaksi tarvitaan selkeästi tarkempia ja realistisempia laskentatapoja, joissa tunnistetaan myös metsäluonnon monimuotoisuustavoitteet. Hiilinielut ja monimuotoisuustavoitteet turvaavaa hakkuutasoa tulee tarkastella jatkuvasti realistisin laskenta- ja arviointimenetelmin.

Maankäyttösektorin päästövähennyksiä tulee edistää ja hiilinieluja vahvistaa selkeästi nykytoimia enemmän ja nykyistä realistisemmin ja pitkäjänteisemmin sekä varovaisuusperiaatteen mukaisesti.

Myös taakanjakosektorin toimien riittävyys epävarmaa, lisähaastetta hallitusohjelmasta

Ilmastovuosikertomuksesta käy selväksi, että kansallisen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen edellyttää lisätoimia maankäyttösektorin lisäksi muilla sektoreilla. Tämä siitä huolimatta, että päästökauppasektorille luotaisiin lisätoimimahdollisuuksia, kuten vapaaehtoiset hiilimarkkinat tai vihreän teknologian vienninedistämistoimet. Päästökauppasektorin lisätoimilla kun ei ole mahdollista kompensoida taakanjakosektorin päästötoimia, sillä päästötavoitteet on asetettu erikseen taakanjako- ja päästökauppatoimialoille.

Lisäksi Suomi voi tosiaankin joutua kattamaan metsäsektorin alijäämää tekemällä taakanjakosektorille huomattavia lisätoimia. Nämä päätökset vaikuttaisivat erityisen suoraan kansalaisten arkeen kohdentumalla mm. liikenteeseen ja kotien lämmitykseen. Tämä ei ole toivottava suunta, sillä jo nyt taakanjakosektorilla on KAISU-strategiaan suhteutettuna epävarmuuksia erityisesti liikennesektoreilla päästöjen riittävyyden osalta.

Riittävän vaikuttavista toimista sopimista ei myöskään helpota se, että pääministeri Orpon hallitusohjelmassa mainitaan, että uusiutuvan polttoaineen jakeluvelvoitetta helpotetaan. SAK:n mielestä jo Marinin hallituksen aikana päätetty alennettu jakeluvelvoitepäätös oli virhe, sillä se on KAISU:n vaikuttavin liikennesektorin päästöjä vähentävä toimi. Lisäksi Orpon hallituksen polttoaineveron alennus vaikuttaa budjettiin verotuloja alentavana, mikä ei ole perusteltua eteenkään tilanteessa, jossa rajuja sosiaaliturvaleikkauksia perustellaan sillä, että niihin ei ole taloudellisesti

Suomessa varaa. SAK:n mielestä jakeluvelvoite olisi toteutettava KAISU-strategian mukaan. Jos sitä helpotetaan, olisi velvoitteen alentamisen vaikutukset huomioitava KAISU-strategian päivityksessä ja päätettävä korvaavista toimista.

Myös maatalouden päästötavoitetta olisi syytä kiristää, sillä toistaiseksi sen sektorin vähennykset ovat olleet vaatimattomia. Esim. (ympäristö)tuet tulisi kohdentaa nykyistä paremmin todennettaviin päästövähennyksiin ja vaikuttavimpiin toimiin, kuten turvemaiden päästöjen vähentämiseen. Toimien pitäisi huomioida oikeudenmukaisuus -periaate maataloudessa työskenteleville. Viljelijät ja alan työntekijät tarvitsevat tukea ja uusia keinoja vähäpäästöisemmän maatalouden harjoittamiseen.

Uusi maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma laadittava jo tällä vaalikaudella

SAK on kannattanut kertaluontoisten- ja LULUCF-joustojen käyttämistä taakanjakosektorin päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi. Joustojen hyödyntäminen voisi parantaa ilmastopolitiikan kustannustehokkuutta, vaikkakin joustopäätös vaikuttaa negatiivisesti valtion päästökauppatuloihin päästöoikeuksien huutokauppatulojen vähentyessä.

Vaikka lisätoimista maankäyttösektorille saataisiin päätettyä tällä hallituskaudella, on maankäyttösektorin viime vuosina tapahtunut nielujen pieneneminen niin suurta, että tarve EU:n LULUCF-asetuksen mukaisiin päästöyksiköiden ostoon muista jäsenmaista on todennäköistä.

Luken vuonna 2022 julkaiseman selvityksen mukaan Suomelle on syntymässä ensimmäisen LULUCF-viisivuotiskauden 2021 -2025 aikana 50-80 Mt CO2-ekv alijäämä suhteessa velvoitteeseen. SAK:n arvion mukaan on hyvin epätodennäköistä, että LULUCF-asetuksen mukaista kullekin jäsenmaalle neuvoteltua nettonielujen määrää tultaisiin muuttamaan vuoden 2030 osalta (tällä hetkellä -17,8 mt CO2-ekv), niin että tämä iso kuva muuttuisi, vaikka teknisiä korjauksia laskelmiin tehtäisiinkin. Todennäköisesti yksikköostoja pitää tehdä jopa miljardien edestä muilta jäsenmailta.

Oleellista on hahmottaa, että maankäyttösektorin päästöt ovat kehittyneet poikkeuksellisen huolestuttavaan suuntaan verrattuna KAISU ja MISU-strategioiden laatimisaikoihin. Tästä syytä maankäyttösektorin päästövähennystoimien tilanne ja vaikutukset muihin toimialoihin on uudelleenarvioitava pikaisesti.

> Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma pitää päivittää jo tällä vaalikaudella vastaamaan paremmin Suomen ilmastolain päästötavoitteita. Suunnitelmassa olisi arvioitava myös sitä, kuinka kalliiksi LULUCF-yksikköostot voivat tulla Suomelle. Olisi myös selvitettävä, mitä epäonnistunut

maankäyttöstrategia maksaisi taakanjakosektoreille joustomahdollisuuden menetyksen muodossa.

Onnistuminen oikeudenmukaisessa siirtymässä osaksi ilmastovuosikertomusta

SAK:lle on ensisijaisen tärkeää oikeudenmukaisen siirtymän periaatteiden huomioiminen osana ilmastopoliittisia strategioita ja toimia. Oikeudenmukaisen siirtymän periaatteille on kansainvälisessä politiikassa tunnistetut ja tunnustetut määritelmät ja kriteerit, joita Suomikin on sitoutunut edistämään. Työntekijälähtöisen oikeudenmukaisuuden määritelmän mukaista tulkintaa tukevat mm. Pariisin ilmastosopimus sekä kansainvälinen työjärjestö ILO.

Yksi tehokas tapa edistää työntekijöille oikeudenmukaista siirtymää on tehdä työllisyys- ja osaamistarvevaikutusten arvioinnista velvoittava ja työllisyyttä ylläpitävien ja edistävien toimien suunnittelusta osa kaikkien kansallisten ja alueellisten ilmastopoliittisten suunnitelmien ja toimenpideohjelmien sekä toimialakohtaisten hiilineutraalisuustiekarttojen valmistelua. Selvitystyötä syntyvistä ja menetettävistä työpaikoista sekä työntekijöiden muuttuvista osaamistarpeista vihreässä siirtymässä tulee vahvistaa esimerkiksi osana ilmastosuunnitelmien kansantaloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia.

Ilmastosuunnitelmien sosiaalisia vaikutuksia, kuten työllisyys- ja osaamistarvevaikutuksia, olisi perusteltua seurata myös ilmastovuosikertomuksessa.

Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä toimii kansaisille reilun ilmastopolitiikan mahdollistajana

Ilmastopolitiikan pyöreän pöydän toiminnan jatkaminen tukisi Orpon hallituksen ilmasto- ja teollisuuspolitiikan keskiössä olevaa ajatusta siitä, että toimien vaikutukset kansalaisille, kestävälle kasvulle ja kilpailun kannalta järkevälle politiikalle tulisi testattua laajalti poliittisen valmistelun rinnalla. Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä on toiminut pääministerivetoisesti hyvin oikeudenmukaisen siirtymän ja ilmastotoimien hyväksyttävyyden varmistajana.

Orpon hallitusohjelmassakin mainittu ilmastopolitiikan pyöreä pöytä olisi perustettava mahdollisimman pian ja laajennettava sen toimintaa ilmastopoliittisista asioista biodiversiteetti-kysymyksiin hallitusohjelman mukaisesti.

Työehdot-osasto/Björkbacka 21.11.2023

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot

Pia Björkbacka
johtava asiantuntija, ilmasto ja kestävä kehitys
pia.bjorkbacka@sak.fi
puh. 050 464 5342